

Fragment tekstu zamieszczonego w publikacji wydanej w 2008 roku z okazji 60-lecia WBPiCAK.

60 LAT WOJEWÓDZKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ I CENTRUM ANIMACJI KULTURY W POZNANIU

Fakty i refleksje

Powstanie Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Poznaniu to kilkumiesięczny proces zapoczątkowany zarządzeniem Wojewody Poznańskiego z 12 maja 1947 roku, zobowiązującym związki samorządowe do organizowania bibliotek. Zadanie podjął w tym samym roku Poznański Wydział Wojewódzki zlecając organizację placówki swojemu pracownikowi, Stanisławowi Pytlińskiemu. Przekazał jednocześnie z funduszy samorządowych dotację w wysokości 500 000 ówczesnych złotych na zakup książek dla tworzonej od podstaw biblioteki. W następnym roku biblioteka otrzymała dotację w kwocie 5 000 000 zł, a w 1949 roku dysponowała pierwszym samodzielnym funduszem w kwocie 8 301 800 złotych.

Zorganizowaną działalność WBP podjęła w 1948 roku. W styczniu Stanisław Pytliński objął funkcję kierownika, otrzymał także dodatkowy etat dla bibliotekarza-instruktora oraz pokój w siedzibie Poznańskiego Związku Samorządowego przy ul. 23 Lutego 7a. W końcu 1949 roku biblioteka zatrudniała 5 pracowników i dysponowała księgozbiorem w ilości 10 609 tomów. W początkowym okresie jej działalność to głównie gromadzenie i opracowanie książek oraz wypożyczanie ich czytelnikom.

W 1950 roku ustawa o zmianach w strukturze administracyjnej kraju zlikwidowała Wydziały Samorządowe dotychczas nadzorujące biblioteki w województwach. W grudniu 1949 roku WBP w Poznaniu przejęta została przez Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego podległe Ministerstwu Oświaty. 16 lutego 1950 roku pełniący obowiązki kierownika WBP Stanisław Pytliński otrzymał stanowisko zastępcy dyrektora. W 1951 roku zwiększono liczbę etatów do 12 i stworzono strukturę 3 działów: organizacyjno-administracyjnego, gromadzenia, opracowania i udostępniania zbiorów oraz instrukcyjno-metodycznego.

W związku z wyłączeniem sieci bibliotek publicznych z kompetencji Ministerstwa Oświaty i przekazaniem ich Ministerstwu Kultury i Sztuki, 1 lipca 1951 roku Rada Ministrów podjęła uchwałę o podporządkowaniu WBP Wydziałowi Kultury przy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu. W grudniu tego roku władze mianowały na stanowisko dyrektora biblioteki mgr. Leona Pawlaka, który pełnił tę funkcję do 1960 roku.

Zasadnicze zmiany przyniósł rok 1954, kiedy to w wyniku decyzji centralnych nastąpiło połączenie biblioteki wojewódzkiej z miejską, które z dniem 1 stycznia 1955 roku dało początek Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. E. Raczyńskiego w Poznaniu. Sytuacja ta trwała do końca 1956 roku. W związku z wyodrębnieniem Poznania jako miasta wojewódzkiego nastąpił rozdział bibliotek i powrót do poprzedniego stanu.

Od 1957 roku Wojewódzka Biblioteka Publiczna, w oparciu o nowy statut, działa znowu jako samodzielna placówka na rzecz bibliotek publicznych województwa poznańskiego. Doskonali swoją działalność wpływając na rozwój sieci placówek i poziom pracy bibliotek publicznych. Podejmując akcje pomocy na rzecz uczących się i studiujących, głównie w systemie zaocznym, rozwija działalność oświatową i wydawniczą.

W 1960 roku funkcję dyrektora objęła Zofia Wieczorek. W tym samym roku poznańska WBP zorganizowała pierwszy w sieci bibliotek publicznych magazyn rezerw bibliotecznych w Siedlcu, który początkowo działał w ramach Działu Gromadzenia i Opracowania Zbiorów, a od 1963 roku funkcjonował jako samodzielny Dział Rezerw Bibliotecznych. W skład jego zbiorów wchodziły: dublety, dekomplety, druki zbędne, zdezaktualizowane lub nie odpowiadające strukturze księgozbio-

rów poszczególnych bibliotek. Ze zgromadzonych tam publikacji korzystały także placówki spoza terenu województwa poznańskiego.

W 1964 roku funkcję dyrektora WBP objął mgr Franciszek Łozowski, który kierował biblioteką przez 27 lat. W 1992 roku zastąpiła go na tym stanowisku mgr Zofia Płatkiewicz, a od 1998 roku funkcję dyrektora pełni mgr Helena Bednarska.

W grudniu 1967 roku Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Poznaniu otrzymała pierwsze samodzielne pomieszczenie w ówczesnym Pałacu Kultury, które pozwoliło na lepszą organizację i rozwinięcie nowych form pracy. 1 lutego 1968 roku powstał Dział Informacyjno-Bibliograficzny, którego celem była pomoc w zaspokajaniu potrzeb informacyjnych bibliotek publicznych województwa. Służyły temu szkolenia i konsultacje dla pracowników bibliotek a także rozmaite opracowania informacyjne, metodyczne i bibliograficzne, które stanowiły pomoc w organizacji pracy z czytelnikiem i działalności kulturalno-oświatowej bibliotek. Większość z nich miała charakter okazjonalny i zawierała wskazówki i propozycje w zakresie form pracy z czytelnikami, zwłaszcza z dziećmi (scenariusze lekcji bibliotecznych, wieczorów literackich itp.), a także pracy typowo bibliotecznej (np. organizacji, doboru i porządkowania zbiorów).

Wymienionym celom służyły także dwa czasopisma, których publikację rozpoczęła WBP w tym okresie. „Informator Bibliotekarza Wielkopolskiego”, wydawany w latach 1967-1972 stanowił płaszczyznę współpracy i wymiany doświadczeń bibliotek a „Poradnik Informacyjno-Bibliograficzny” (obecnie „Poradnik Bibliograficzno-Metodyczny”) od 1968 roku do dnia dzisiejszego służy pomocą w pracy bibliotecznej i informacyjnej. Na upływ czasu i możliwości wykorzystania środków technicznych w działalności wydawniczej wskazuje szata edytorska publikacji. Maszynopisy powielone zastąpiły dziś wydruki komputerowe lub profesjonalny druk, który zapewnia im większą trwałość.

W latach sześćdziesiątych kształtował się także profil zbiorów WBP, które mają służyć głównie wypożyczeniom międzybibliotecznym. Poza Magazynem Rezerw, dzięki któremu biblioteki mogły bezpłatnie uzupełniać swój księgozbiór, biblioteka udostępnia w ten sposób książki naukowe i popularnonaukowe, klasyczną i współczesną literaturę polską a także zbiory o charakterze regionalnym. W księgozbiorach podręcznych poszczególnych działów gromadzi nowe wydania encyklopedii, słowników oraz informatorów i bibliografii z różnych dziedzin wiedzy. Przez lata starannego doboru powstał w ten sposób księgozbiór o charakterze humanistyczno-społecznym, który dobrze służy czytelnikom, zwłaszcza w procesie edukacji i doskonalenia zawodowego.

Podstawowe funkcje biblioteki wojewódzkiej realizuje od 1949 roku Dział Instrukcyjno-Metodyczny, który sprawuje opiekę merytoryczną nad bibliotekami województwa. Jego działalność to rozmaite formy pomocy organizacyjnej i szkoleniowej w zakresie wszystkich form pracy bibliotecznej, zwłaszcza kulturalno-oświatowej. Dzięki inicjatywie, pomocy i doradztwu instruktorów, biblioteki wzbogacają swoją działalność o ciekawe imprezy, które mają na celu popularyzację czytelnictwa i osiągają sukcesy w popularnych konkursach ogólnopolskich (np. „Złoty Kłos dla Twórcy, Srebrne dla Czytelników”). Własne opracowania scenariuszy imprez czytelniczych, wystaw książek, lekcji bibliotecznych i innych form pracy stanowią propozycję dla bibliotek w tym zakresie. Na szczególną uwagę zasługują działające od 1973 roku przy większych bibliotekach Młodzieżowe Kluby Miłośników Książki „Pro Libris” skupiające nie tylko miłośników literatury, lecz także młodzież, która stawia pierwsze kroki we własnej twórczości literackiej. Z czasem zaczęto organizować w bibliotekach Kluby Dyskusyjne Myśli Współczesnej, sesje popularnonaukowe, naukę języków obcych i inne ciekawe formy pracy oświatowej i literackiej, których swoistą kontynuację stanowią obecnie Dyskusyjne Kluby Książki.

Istotnym zadaniem jest promocja książki i czytelnictwa w środowiskach lokalnych a jej szczególną formę stanowią coroczne konkursy plastyczne (np. „Mówię wam, warto czytać”) i literackie dla dzieci i dorosłych (np. „Literackie zapiski świata przyrody”, „Wojna. Okupacja, ludzie”). Pod patronatem Marszałka Województwa Wielkopolskiego biblioteka organizuje od ośmiu lat konkurs na najlepszą bibliotekę publiczną województwa.

Ważny aspekt pracy instruktorskiej to wyjazdy do bibliotek i bliska współpraca z bibliotekarzami, instytucjami kultury, a także władzami administracyjnymi i politycznymi. Rozległość terenu województwa i nierzadkie trudności komunikacyjne sprawiły, że do dziś wśród instruktorów krążą opowieści o odwiedzinach bibliotek pieszo lub na rowerze, zwłaszcza w początkowym okresie działalności WBP.

Jedną z ciekawszych form pracy Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Poznaniu była organizacja pomocy socjalnej dla pracowników bibliotek, domów kultury, muzeów i szkolnictwa artystyczne-

go, którą realizował w latach 1974-1991 Międzyorganizacyjny Zakład Usług Socjalnych. Jego działalność, to przykład współpracy i integracji pracowników instytucji kulturalno-oświatowych w tamtych, niełatwych czasach.

Kształcenie i doskonalenie zawodowe kadry bibliotekarskiej to priorytetowe zadanie Biblioteki Wojewódzkiej w całej historii jej działalności. Szkolenia, kursy, konsultacje, konferencje i seminaria, także o zasięgu ogólnokrajowym, organizowane były przez pracowników wszystkich działów. Ponadto w 1975 roku powstała przy bibliotece Filia Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy w Warszawie, która przez lata swojej działalności (do 2008 roku) umożliwiała bibliotekarzom (także spoza województwa) zdobycie kwalifikacji zawodowych, stanowiąc niekiedy impuls do dalszej edukacji na poziomie wyższym.

Zmiany w działalności i formach pracy Biblioteki Wojewódzkiej związane były także z reorganizacją sieci bibliotek publicznych zależnej od struktury administracyjnej kraju. Reformy administracji przeprowadzone w okresie powojennym skutkowały powołaniem lub likwidacją powiatów (a co za tym idzie, bibliotek powiatowych) nie powodowały jednakże, po 1951 roku, generalnej zmiany terenu objętego opieką merytoryczną WBP. Dopiero reforma z 1975 roku przyniosła podział województwa poznańskiego na pięć mniejszych jednostek powodując wyłączenie sieci bibliotek w województwach kaliskim, konińskim, leszczyńskim i pilskim z kompetencji Biblioteki Wojewódzkiej w Poznaniu.

Reforma administracyjna z 1999 roku i powstanie województwa wielkopolskiego stanowiło swoisty powrót do stanu sprzed 1975 roku. Ponad dwudziestoletni okres działalności bibliotek w województwach na terenie Wielkopolski nie osłabił jednakże więzi z Biblioteką Wojewódzką w Poznaniu, która stanowi obecnie dobrą płaszczyznę współpracy z bibliotekami powiatowymi. Przykładem współdziałania bibliotek publicznych w Wielkopolsce było objęcie całego obszaru regionu pracami nad bibliografią regionalną, którą podjął Oddział Bibliografii Regionalnej zorganizowany w ramach Działu Informacyjno-Bibliograficznego w 1982 roku. Pierwszy tom „Bibliografii Regionalnej Wielkopolski” za rok 1980 ukazał się w 1986 roku jako publikacja Państwowego Wydawnictwa Naukowego Oddział w Poznaniu. Prace nad bibliografią regionalną to równocześnie przykład współpracy z bibliotekami spoza sieci bibliotek publicznych, zwłaszcza z Biblioteką Uniwersytecką w Poznaniu. W początkowym okresie prace nad bibliografią regionalną prowadzone były równolegle dla części retrospektywnej przez zespół Biblioteki Uniwersyteckiej i części bieżącej przez zespół Biblioteki Wojewódzkiej, która była jednocześnie nakładcą obu segmentów bibliografii. Obecnie „Bibliografia Regionalna Wielkopolski” to baza danych, która powstaje w programie SOWA 2 i dostępna jest on line na stronie internetowej biblioteki oraz publikowana w zeszytach za poszczególne lata.

Od 1983 roku działa w bibliotece stale modernizowana baza poligraficzna umożliwiająca publikację czasopism, opracowań bibliograficznych, metodycznych i regionalnych, które z biegiem lat wzbogacają ofertę dla bibliotekarzy i czytelników.

Od 1993 roku funkcjonuje w obrębie WBP redakcja „Kroniki Wielkopolski”, czasopisma wydawanego wcześniej przez Urząd Wojewódzki w Poznaniu. Do współpracy z redakcją i towarzyszącą pismu serią wydawniczą Biblioteka „Kroniki Wielkopolski” udało się pozyskać wybitnych historyków, regionalistów, krajoznawców, a także specjalistów z różnych dziedzin, którzy publikują swoje prace nie tylko na łamach kwartalnika, ale także w profesjonalnym wydawnictwie o znaczącym już dziś dorobku.

Lista publikacji wydawnictwa to ponad 250 opracowań głównie o tematyce regionalnej, historycznej i współczesnej. Znajdziemy wśród nich biografie wybitnych Wielkopolan, monografie miast i wsi, przewodniki turystyczne i krajoznawcze, które tworzą cykle tematyczne w obrębie Biblioteki „Kroniki Wielkopolski”. Uznanie czytelników zyskała seria „Wielkopolska Biblioteka Krajoznawcza”, która dobrze służy edukacji i wędrownikom po regionie. W ostatnich latach wydawnictwo podjęło trudne zadanie popularyzacji poezji współczesnej, zwłaszcza autorów regionalnego środowiska literackiego oraz prezentację ciekawych zakątków i zabytków w starannie wydanych publikacjach albumowych. Miarą sukcesów wydawnictwa są liczne nagrody i wyróżnienia otrzymane w niedługim okresie jego działalności.

Historia i współczesność Wielkopolski ma w publikacjach Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Poznaniu swoje stałe miejsce. Do grupy czasopism o długiej tradycji („Poradnik Bibliograficzno-Metodyczny”, „Kronika Wielkopolski”, „Wielkopolskie Zeszyty Folkloru”) dołączyła w 2003 roku „Panorama Wielkopolskiej Kultury”, kolorowy miesięcznik, który stanowi nieocenione źródło informacji na temat dokonań i ciekawych inicjatyw placówek kultury w województwie, a następnie „Wiel-

kopolski Informator Kulturalny" (www.wbpkultura.pl) publikowany w Internecie oraz czasopismo „Turysta Wielkopolski” wydawane w latach 2006-2007.

Dorobek wydawniczy Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej to także nowoczesne opracowania informacyjne (w tym cykl publikacji o działalności instytucji, placówek kulturalnych, mediów, zespołów i organizacji wspomagających działalność kulturalną, kalendarze imprez, materiały z konferencji oraz katalogi i foldery towarzyszące organizowanym imprezom).

Istotną zmianę w działalności biblioteki wojewódzkiej przyniosła w 1993 roku komputeryzacja i wdrożenie programu SOWA w różnych formach pracy. Zastosowana początkowo w opracowaniu zbiorów otworzyła z czasem nowe możliwości w działalności bibliograficznej, szkoleniowej, wydawniczej i informacyjnej, a po zastosowaniu Internetu także w zakresie komunikacji bibliotecznej i obsługi czytelników.

Automatyzacja prac i nowoczesne środki łączności pozwalają nie tylko realizować współczesne funkcje biblioteki szybciej, lepiej i taniej, pozwalają także na bliską współpracę z bibliotekami i użytkownikami indywidualnymi z różnych zakątków kraju. Biblioteki publiczne województwa tworzą sukcesywnie własne bazy komputerowe, co rodzi potrzebę szkolenia kolejnych grup bibliotekarzy. W tym celu utworzono w WBP salę komputerową, w której organizowane są kursy w zakresie wdrażania programów komputerowych w bibliotekach i wszelkich aspektów ich zastosowania w pracy bibliotecznej. Przykładem efektów pracy w tej dziedzinie jest „Katalog rozproszony bibliotek województwa wielkopolskiego” – nowoczesna forma katalogu centralnego dostępna w Internecie.

Strona internetowa biblioteki (www.wbp.poznan.pl) zawiera nie tylko aktualną informację na temat własnej działalności, publikuje także on line różne bazy danych (m.in. katalog zbiorów i Bibliografię Regionalną Wielkopolski). Łączność internetowa stanowi także wielkie ułatwienie we współpracy z Instytutem Herdera w Marburgu realizowanej przez Pracownię Bibliografii Regionalnej. Od 2002 roku zespół pracowni przygotowuje materiały bibliograficzne na temat historii Wielkopolski jako fragment bazy danych „Bibliografii Historii Europy Środkowo-Wschodniej” a przygotowanie publikacji książkowej za 2001 rok zrealizowano w całości przy pomocy poczty elektronicznej. Ta forma kontaktów ułatwia także współpracę z Biblioteką Narodową przy opracowywaniu wspólnej bazy artykułów z czasopism realizowaną przez Pracownię Informacyjną.

Rok 1994 przyniósł znaczącą zmianę w strukturze WBP. Powstanie Działu Animacji Kultury dało początek bliższej współpracy z pracownikami ośrodków kultury i muzeów regionalnych oraz animatorami kultury w regionie. Efektem tych działań jest bogata i zróżnicowana działalność w zakresie popularyzacji sztuki fotograficznej (np. „Wielkopolska Press Photo”), sztuki filmowej (np. „Wielkopolskie Porównania Filmowe”), sztuki ludowej (np. „Ogólnopolskie Konfrontacje Kapel Dudziarskich”), muzyki, teatru i plastyki oraz publikacje multimedialne, które dokumentują historię i folklor regionu (seria „Wydarzyło się w Wielkopolsce” i „Wideozbiórka Folkloru Wielkopolskiego”). Od 1999 roku jako Centrum Animacji Kultury ten segment działalności odzwierciedlony został w nazwie biblioteki.

Uznaniem i popularnością, także międzynarodową cieszy się Zespół Folklorystyczny „Wielkopole”, zdobywca wielu nagród na przeglądach i festiwalach, laureat nagrody im. Oskara Kolberga i tytułu Mecenasa Kultury Ludowej w Polsce. Stanowi swoistą wizytówkę biblioteki i ma swoje miejsce wśród jej inicjatyw kulturalnych.

Od 1995 roku WBP prowadziła we współpracy z Poznańskim Oddziałem PTTK Regionalną Pracownię Krajoznawczą – ciekawą formę popularyzacji walorów turystycznych Poznania i Wielkopolski. Wśród licznych zadań pracowni warto zauważyć prelekcje i spotkania, a także wycieczki po regionie organizowane w cyklach tematycznych „Poznań bez tajemnic” i „Wielkopolska bez tajemnic”. Od 2006 roku pracownia funkcjonuje w ramach Działu Informacji Bibliograficznej i Regionalnej oferując zbiory o charakterze regionalnym i krajoznawczym w nowoczesnej czytelni ze stanowiskami komputerowymi z dostępem do Internetu.

Działalność Pracowni Krajoznawczej to przykład poszukiwania nowych form pracy w zmieniającej się rzeczywistości. Przez kilkadziesiąt lat działalności WBP w Poznaniu poza typowymi funkcjami wypracowała własne kierunki działania dotyczące np. czytelników niepełnosprawnych, organizując kursy i szkolenia z zakresu biblioterapii czy pedagogiki zabawy.

Współczesna działalność WBPiCAK to różnorodne formy prac bibliotecznych, kulturalnych, edukacyjnych i informacyjnych.

Część z nich to funkcje stałe, wypracowane w kolejnych etapach działalności, realizację innych zainspirowały nowe czasy. W bibliotece działa Punkt Informacji Europejskiej, a wypożyczalnię od-

wiedzą studenci wielu wyższych uczelni, które powstały w ostatnich latach, a wśród nich Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa, z którą biblioteka wojewódzka zawarła umowę dotyczącą obsługi bibliotecznej studentów i kadry naukowej. W holu budynku przy ul. Prusa 3 można obejrzeć nie tylko ciekawe wystawy (np. „Objazdowa Galeria Wielkopolskiej Fotografii” czy „Wielkopolska Press Photo”) ale także prace nagrodzone w różnych konkursach plastycznych. Od kontaktów z biblioteką nie stronią absolwenci Filii Centrum Edukacji Bibliotekarskiej Informacyjnej i Dokumentacyjnej, w której wykształcenie zawodowe zdobyły kolejne pokolenia bibliotekarzy. To niewątpliwie warte zauważenia sukcesy WBPiCAK.

Kadra biblioteki to doświadczeni pracownicy o wysokich kwalifikacjach, którzy uczestniczą także w pracach różnych zespołów o charakterze ogólnokrajowym (m.in. poszczególnych sekcjach Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich) oraz przygotowują referaty i wystąpienia na konferencje ogólnopolskie i międzynarodowe. Ich publikacje można znaleźć w prasie fachowej i opracowaniach z różnych dziedzin bibliotekarstwa. To dzięki ich fachowości, inwencji i pomysłowości, mimo trudnych warunków pracy biblioteka może pełnić swoje funkcje, proponować i realizować nowe programy. Miarą sukcesów pracowników i biblioteki jest Medal Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich „Bibliotheca Magna – Perennisaque” przyznany w 1993 roku oraz certyfikat jakości „Dobre bo polskie” otrzymany w 2002 roku w V edycji Konkursu Towarzystwa im. Hipolita Cegielskiego.

Niestety w ciągu sześćdziesięciu lat działalności biblioteka nie doczekała się własnego, dostatecznie dużego lokalu, który mógłby pomieścić wszystkie jej działy. Po licznych przeprowadzkach zajmuje obecnie część budynku przy ul. Prusa 3 i budynek przy ul. Kramarskiej 32, siedzibę Działu Informacji Bibliograficznej i Regionalnej.

DYREKTORZY WOJEWÓDZKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ I CENTRUM ANIMACJI KULTURY W POZNANIU

- **Stanisław Pytliński**
 - kierownik biblioteki od 27 stycznia 1947
 - zastępca dyrektora: 16 lutego 1950-30 listopada 1952
- **Leon Pawlak**
 - dyrektor – 1 grudnia 1952-31 sierpnia 1960
 - zastępca dyrektora: Zofia Wieczorek 1 sierpnia 1955-30 sierpnia 1960
- **Zofia Wieczorek**
 - dyrektor – 1 września 1960-10 listopada 1964
 - zastępca dyrektora: Tadeusz Sikora – wrzesień-listopad 1960
 - zastępca dyrektora: Zbigniew Banaszak – 1 marca 1963-31 lipca 1964
- **Franciszek Łozowski**
 - dyrektor – 10 listopada 1964-28 marca 1991
 - zastępca dyrektora: Zofia Wieczorek – 11 listopada 1964-31 grudnia 1973
 - zastępca dyrektora: Zofia Płatkiewicz – 1 stycznia 1974-31 grudnia 1991
- **Zofia Płatkiewicz**
 - dyrektor – 1 stycznia 1992-31 sierpnia 1998
 - zastępca dyrektora: Maria Beba – 1 kwietnia 1997-31 sierpnia 1998
- **Helena Bednarska**
 - dyrektor – od 1 października 1998
 - zastępca dyrektora: Maria Beba – 1 września 1998-31 grudnia 2001
 - Iwona Smarsz – od 1 stycznia 2002